

Νέες Γυναίκες στην Ελληνική Κοινωνία των Πολιτών: Υπέρβαση εμποδίων & Διαμόρφωση πολιτικής

Οργανισμός: ActionAid Hellas

Ερευνητική & συγγραφική ομάδα: Δρ. Θεοδώρα Γαζή & Δήμητρα Καλαμπαλίκη

Υπεύθυνη Έργου: Lucy Avranas

Ημερομηνία: Δεκέμβριος 2024

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ & ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	2
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ & ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	3
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	8
ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ & ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	11
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	12
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	15
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΜΕ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ.....	16
ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΝΕΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ	17

ΕΙΣΑΓΩΓΗ & ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη συμμετοχή και την εκπροσώπηση των νέων γυναικών και των κοριτσιών στην ελληνική κοινωνία των πολιτών, ένα θέμα που παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεξερεύνητο τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο. Για να καλύψει αυτό το κενό, η μελέτη υιοθέτησε μια ολιστική μεθοδολογική προσέγγιση, συνδυάζοντας **μικτές ερευνητικές μεθόδους**¹ και συλλέγοντας **πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα**. Αυτό περιλάμβανε **βιβλιογραφική επισκόπηση, συνεντεύξεις** με οκτώ επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται ενεργά στην κοινωνία των πολιτών και στη χάραξη πολιτικής, καθώς και σε **συζήτηση ομάδων εστίασης** (FGD) με νέες γυναίκες που συμμετέχουν σε οργανώσεις κοινωνίας των πολιτών (ΟΚοιΠ), η οποία διεξήχθη τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 2024.

Μεταξύ των επαγγελματιών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, περιλαμβάνονταν συνιδρύτριες οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚοιΠ) και εμπειρογνώμονες με εκτεταμένη εμπειρία στους τομείς της εργασίας των νέων (youth work), της κλιματικής δικαιοσύνης, της γυναικείας επιχειρηματικότητας, της προστασίας των προσφύγων/ισσών ή/και των ζητημάτων φύλου, με ενεργή παρουσία στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη ή σε αγροτικές περιοχές. Οι συνεντεύξεις αυτές παρείχαν συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τους διαρθρωτικούς και κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των νέων γυναικών στις ΟΚοιΠ στην Ελλάδα.

Επιπλέον, στη συζήτηση ομάδας εστίασης (FGD) συμμετείχαν νεαρές γυναίκες εκπρόσωποι από έξι πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων ομάδων υπό την ηγεσία νέων που δραστηριοποιούνται σε θέματα φύλου και μελών του Δημοτικού Συμβουλίου Νέων της Θεσσαλονίκης στη Βόρεια Ελλάδα. Η συζήτηση ομάδας εστίασης έδωσε τη δυνατότητα στις συμμετέχουσες να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες, προκλήσεις και κίνητρα που σχετίζονται με τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.

Η μελέτη παρέχει βασικές πληροφορίες σχετικά με το τοπικό πλαίσιο, οι οποίες συγκεντρώθηκαν από βιβλιογραφική επισκόπηση και επαγγελματίες του χώρου, και θέτει τα θεμέλια για την κατανόηση του ρόλου των γυναικών στις ΟΚοιΠ. Στη συνέχεια, εξετάζει τα εμπόδια στη συμμετοχή που εντοπίστηκαν από τις επαγγελματίες του χώρου και από τις ίδιες τις νέες γυναίκες, καθώς και αποτελεσματικές πρακτικές που ενισχύουν τη συμμετοχή. Τέλος, η μελέτη προτείνει συστάσεις πολιτικής με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών.

¹ Είναι σημαντικό να αναγνωριστούν οι περιορισμοί της παρούσας μελέτης, οι οποίοι οφείλονται στο μικρό μέγεθος του δείγματος, καθώς και σε περιορισμούς προϋπολογισμού και χρόνου. Η στρατηγική προσέγγιση της έρευνας αξιοποίησε βασικές ενημερωτικές συνεντεύξεις και συζητήσεις ομάδων εστίασης αναγνωρίζοντας ότι τα ευρήματα δεν μπορούν να γενικευθούν και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις εμπειρίες των γυναικών και των κοριτσιών σε ολόκληρη την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ & ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η κοινωνία των πολιτών λειτουργεί ως βασικός μεσάζων μεταξύ πολιτών και κυβερνήσεων, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στον εντοπισμό, την προστασία και την προάσπιση των δικαιωμάτων των διαφόρων κοινωνικών φορέων, ενισχύοντας παράλληλα τη δημοκρατία [1]. Επιπλέον, οι ΟΚοιΠ μπορούν να λειτουργήσουν ως χώρος, παράλληλα με τις ομάδες εκπροσώπησης συμφερόντων, όπου τα άτομα μπορούν να εκφράσουν διαφορετικές απόψεις και να επηρεάσουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων [2]. Ωστόσο, όπως επιβεβαίωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το 2024 παρατηρήθηκε ανησυχητική συρρίκνωση του χώρου της κοινωνίας των πολιτών σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, ιδίως στην Ουγγαρία, την Ιταλία και την Ελλάδα. Αυτή η πτωτική τάση μπορεί να αποδοθεί σε ρυθμιστικές πιέσεις, στην εγκληματοποίηση πρακτικών που υιοθετούν ΟΚοιΠ και στις περικοπές χρηματοδότησης [2].

Η παρούσα μελέτη υιοθετεί έναν ευρύ ορισμό των εννοιών «κοινωνία των πολιτών» και «οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών», ο οποίος περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και συλλογικών δράσεων στον δημόσιο χώρο, από επίσημους φορείς έως άτυπα δίκτυα και ακτιβιστικά κινήματα.

Πρώτον, μια ανάλυση της κοινωνίας των πολιτών της Νότιας Ευρώπης το 2004 έδειξε ότι η Ελλάδα είχε μια σχετικά **πιο αδύναμη δομή** σε σύγκριση με άλλα κράτη της ΕΕ. Στην Ελλάδα το 2009, κατεγράφη ότι υπήρχαν δύο αξιοσημείωτοι τομείς ισχυρών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών: α) τα συνδικάτα του δημόσιου τομέα και β) οι ενώσεις ελεύθερων επαγγελματιών, όπως δικηγόροι, γιατροί και μηχανικοί. Αυτό δεν εμπόδισε τη δημιουργία ισχυρών άτυπων κινητοποιήσεων, ειδικά μέσω των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών που διευκολύνουν τη δημιουργία ευρύτερων δικτύων μεταξύ περιοχών [2].

Δεύτερον, αν και η ισότητα των φύλων είναι νομικά κατοχυρωμένη στην Ελλάδα, έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2024 [3] τονίζει την **πολιτική περιθωριοποίηση των γυναικών και της γυναικείας ταυτότητας**. Με άλλα λόγια, η παρουσία των γυναικών σε όργανα λήψης αποφάσεων και ηγετικές θέσεις, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Κοινοβουλίου, των πολιτικών κομμάτων, των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των κοινωνικών εταίρων, των διοικητικών συμβουλίων δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, είναι περιορισμένη ή μειωμένη.

Λόγω της **περιορισμένης έρευνας** που υπάρχει σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα, η παρούσα μελέτη εξέτασε ποσοτικά στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων από το 2007 έως το 2022. Ακολουθούν τα βασικά ποσοτικά στοιχεία, κατανεμημένα ανά φύλο, σχετικά με τη συμμετοχή στην κοινωνία των πολιτών στα κράτη μέλη (ΕΕ) και στην Ελλάδα (ΕΛ), καθώς και μια σύντομη ανάλυση των βασικών ευρημάτων.

Συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, πολιτικά κόμματα ή/και ομάδες πολιτικής δράσης τον τελευταίο χρόνο [4]
(πληθυσμός 18+)

	2007		2011		2016	
	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	8,3%	13,7%	6,4%	9,5%	5%	9,2%
ΕΛ	7,4%	16,6%	2,2%	4,6%	0,9%	5

Σχολιασμός ενός πολιτικού ή κοινωνικού ζητήματος στο διαδίκτυο τον τελευταίο χρόνο (πληθυσμός 18+)

	2016	
	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	10,5%	13,5%
ΕΛ	7,2%	14,2%

Συμμετοχή σε εθελοντικές ή φιλανθρωπικές δραστηριότητες εκτός εργασίας[6]
(εργαζόμενοι 15 ετών και άνω)

	2015					
	Αρκετές φορές ανά μήνα		Λιγότερο συχνά		Ποτέ	
	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	8,7 %	7,6 %	19,1 %	18,1 %	68,3 %	70,4 %
ΕΛ	6,3 %	3,7 %	33,2 %	25,8 %	58,4 %	68,1 %

Άτομα που συμμετέχουν σε εθελοντικές, φιλανθρωπικές ή πολιτικές δραστηριότητες πέραν της εργασίας [8]

	2022	
	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	18,1%	20,5%
ΕΛ	22,1%	21,8%

Άτομα ηλικίας 16-24 ετών που συμμετέχουν σε εθελοντικές, φιλανθρωπικές ή πολιτικές δραστηριότητες [7]

	2022	
	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	27,7%	29,2%
ΕΛ	41,2%	36,5%

Κατάσταση αναπηρίας των εμπλεκόμενων ατόμων [9]

	2022	
	Γυναίκες	Άνδρες
ΕΕ	18,4 %	20,7%
ΕΛ	22,1 %	21,9

Τα βασικά ευρήματα από αυτά τα στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών και των κοριτσιών στην κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τους άνδρες και τον μέσο όρο της ΕΕ, είναι τα εξής:

- **Συμμετοχή σε συνδικάτα, πολιτικά κόμματα και ομάδες δράσης:** Τα στοιχεία δείχνουν ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται **σταθερή μείωση της συμμετοχής των γυναικών σε συνδικάτα, πολιτικά κόμματα ή/και ομάδες πολιτικής δράσης στην Ελλάδα**. Το 2007, το 7,4% των γυναικών στην Ελλάδα ανέφερε ότι είχε συμμετάσχει σε αντίστοιχες συναντήσεις τους προηγούμενους 12 μήνες (σε σύγκριση με το 16,6% των ανδρών και τον μέσο όρο της ΕΕ που ήταν 8,3% για τις γυναίκες). Μέχρι το 2016, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην Ελλάδα είχε μειωθεί περαιτέρω σε μόλις 0,9%, σε σύγκριση με το 5% για τους άνδρες. Αντίθετα, ο μέσος όρος της ΕΕ για τις γυναίκες ήταν υψηλότερος, στο 5%, ενώ η συμμετοχή των ανδρών στην ΕΕ ήταν 9,2%. Αυτό το σημαντικό χάσμα τονίζει τη **συνεχιζόμενη υποεκπροσώπηση των γυναικών στην Ελλάδα σε δραστηριότητες που ενισχύουν την πολιτική συμμετοχή και την προάσπιση των δικαιωμάτων**.
- **Διαδικτυακή συμμετοχή σε πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα:** Το 2016, μόνο το 7,2% των γυναικών στην Ελλάδα δήλωσε ότι είχε σχολιάσει πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα στο διαδίκτυο κατά το προηγούμενο έτος, σε αντίθεση με το 14,2% των Ελλήνων ανδρών. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να αντικατοπτρίζει μια **γενική εθνική τάση μειωμένης συμμετοχής των γυναικών στα κοινά, ακόμη και σε πιο προσβάσιμες, ψηφιακές μορφές συμμετοχής**.
- **Εθελοντισμός και φιλανθρωπικές δραστηριότητες:**
 - Το **2015**, οι γυναίκες στην Ελλάδα ήταν πιο ενεργές από τους άνδρες σε εθελοντικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, σε ολόκληρη την Ελλάδα, το 6,3% των γυναικών συμμετείχε σε εθελοντικές ή φιλανθρωπικές δραστηριότητες αρκετές φορές τον μήνα, σε σύγκριση με το 3,7% των ανδρών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 33,2% των γυναικών ανέφερε ότι συμμετείχε σε αυτές τις δραστηριότητες λιγότερο συχνά, ενώ για τους άνδρες το ποσοστό αυτό ήταν 25,8%. Παρόλα αυτά, μια σημαντική πλειοψηφία γυναικών (58,4%) ανέφερε ότι δεν συμμετείχε ποτέ σε εθελοντικές δραστηριότητες, αν και αυτό το ποσοστό ήταν χαμηλότερο από αυτό των ανδρών (68,1%). Συνολικά, η εθελοντική συμμετοχή των πολιτών στην Ελλάδα ήταν γενικά χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ, ωστόσο **οι γυναίκες στην Ελλάδα συμμετείχαν πιο ενεργά από τους άνδρες**, υποδηλώνοντας ένα πεδίο δυναμικής συμμετοχής των γυναικών στα κοινά, ο οποίος θα μπορούσε να ενθαρρυνθεί και να υποστηριχθεί περαιτέρω.
 - Το **2022**, τα εθνικά ποσοστά συμμετοχής των γυναικών σε εθελοντικές, φιλανθρωπικές ή πολιτικές δραστηριότητες έφτασαν το 22,1%, ενώ η συμμετοχή των ανδρών ήταν ελαφρώς χαμηλότερη, στο 21,8%. Σε αντίθεση με το 2015, τα ποσοστά αυτά ξεπέρασαν τον μέσο όρο της ΕΕ. Επιπλέον, κατά την εξέταση της συμμετοχής των νέων (ηλικίας 16-24 ετών), το 41,2% των ατόμων που συμμετείχαν ήταν γυναίκες, ένα ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Αυτά τα ευρήματα υποδηλώνουν σημαντική **ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, με τις νέες γυναίκες να παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε σύγκριση με τους άνδρες**. Επιπλέον, το

22,1% των Ελληνίδων που συμμετείχαν σε εθελοντικές ή φιλανθρωπικές δραστηριότητες ήταν άτομα με αναπηρίες, ένα ποσοστό που και πάλι ξεπέρασε τον μέσο όρο της ΕΕ.

Συνολικά, τα ποσοτικά στοιχεία αναδεικνύουν ότι οι γυναίκες στην Ελλάδα συμμετέχουν σε μικρότερο βαθμό σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, πολιτικές ομάδες και διαδικτυακές πολιτικές συζητήσεις σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ και τους άνδρες στην Ελλάδα, γεγονός που υποδηλώνει περιορισμένες ευκαιρίες ή υποστήριξη για την κοινωνική και πολιτική συμμετοχή. **Οι κοινωνικές νόρμες, τα δομικά εμπόδια και η έλλειψη υποστηρικτικών πολιτικών αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν σε τέτοιες τάσεις.** Ωστόσο, η αυξανόμενη συμμετοχή των Ελλήνων γυναικών και ανδρών με αναπηρία στον εθελοντισμό αποτυπώνει μια αναδυόμενη κουλτούρα κοινωνικής συμμετοχής.

2. Η αποτύπωση της συμμετοχής των νέων γυναικών στις ΟΚοιΠ

Οι ΟΚοιΠ στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται σε πολλαπλά θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ενδυνάμωσης και των υπηρεσιών προστασίας ευάλωτων ομάδων. Βασικό εύρημα των συνεντεύξεων αποτέλεσε ότι οι επαγγελματίες αναγνωρίζουν τα έμφυλα ζητήματα (όπως η έμφυλη ανισότητα, η έμφυλη βία και τα ζητήματα γυναικών με αναπηρία) καθώς και τα περιβαλλοντικά ζητήματα, ως τομείς πρωταρχικού ενδιαφέροντος για τις γυναίκες, ενώ τα ζητήματα ΛΟΑΤΚΙ+ φάνηκε να προσελκύουν επίσης το ενδιαφέρον ανδρών.

Γενικά, οι επαγγελματίες σημείωσαν ότι οι γυναίκες **συμμετέχουν περισσότερο** στις ελληνικές ΟΚοιΠ, και ως εθελόντριες και ως εργαζόμενες, σε σύγκριση με τους άνδρες.

Ένα άλλο βασικό εύρημα ήταν ότι η συμμετοχή των γυναικών στις ΟΚοιΠ διέφερε σημαντικά, με ορισμένες να συμμετέχουν σταθερά και άλλες να εξερευνούν το πεδίο σε πιο περιστασιακή βάση. **Η συζήτηση της ομάδας εστίασης αποτελούνταν από ενεργές νέες γυναίκες, οι οποίες επέδειξαν πολύπλευρη συμμετοχή σε διάφορους τομείς.** Μέσω της εθελοντικής συμμετοχής τους σε δημοτικά συμβούλια νεολαίας, του ρόλου τους ως εργαζόμενες σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και του ακτιβισμού τους στη δημιουργία και προώθηση των δικών τους πρωτοβουλιών, οι συμμετέχουσες έχουν επιτύχει σημαντικά αποτελέσματα. **Η πλειοψηφία των συμμετεχουσών τόνισε ότι οι γυναίκες αποτελούν την κυρίαρχη ομάδα στις δραστηριότητες της κοινωνίας των πολιτών.** Συνολικά, τόσο οι εμπειρογνώμονες όσο και οι νέες συμμετέχουσες δυσκολεύτηκαν να διατυπώσουν μια σαφή θέση σχετικά με το θέμα αυτό. Ορισμένες ερωτηθείσες απέδωσαν αυτή την «υπερεκπροσώπηση» των γυναικών σε στερεότυπα φύλου και πατριαρχικές νόρμες που συνδέουν τις γυναίκες με αυξημένη «ευαισθητοποίηση» σε κοινωνικά ζητήματα. Άλλες τη συνέδεσαν με στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με την αξία του χρόνου, σημειώνοντας ότι οι κοινωνικά κατασκευασμένοι ρόλοι φροντίδας των γυναικών καλλιεργούν μια αίσθηση «δωρεάς» χωρίς χρηματική αποζημίωση. Αντίθετα, οι άνδρες συχνά συνδέονται με κερδοσκοπικές απόψεις σχετικά με την αξία του χρόνου.

Τάσεις σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών επίσης αναδείχθηκαν, με την **πανδημία** να αναφέρεται ως αποτρεπτικός παράγοντας. Μια ακτιβίστρια για το κλίμα τόνισε ότι η συμμετοχή των γυναικών έχει μειωθεί από το 2020, μετά την πανδημία και τις επακόλουθες κρίσεις. Η αυξημένη κοινωνική αποξένωση συνδέθηκε με προκλήσεις όσον αφορά τη συμμετοχή σε δημόσιες διαμαρτυρίες, την ορατότητα και την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης.

Οι επαγγελματίες συμφώνησαν ότι οι ΟΚοιΠ είναι **πιο συμπεριληπτικές** σε σύγκριση με τον ιδιωτικό τομέα, προσφέροντας ευκαιρίες συμμετοχής στις νέες και στους νέους. Ωστόσο, όπως τόνισαν οι επαγγελματίες, **οι ηγετικές θέσεις στις ΟΚοιΠ παραμένουν κατά κύριο λόγο ανδροκρατούμενες**. Μετά την πανδημία παρατηρήθηκε μια αλλαγή, με περισσότερες γυναίκες να γίνονται ιδρυτικά μέλη σε ΟΚοιΠ. Μια άλλη επικρατούσα άποψη ήταν ότι η συμμετοχή των γυναικών στις ΟΚοιΠ είχε τη δυνατότητα να οδηγήσει σε ευκαιρίες δικτύωσης, βελτίωση των ήπιων δεξιοτήτων (soft skills) και προοπτικές εργασίας είτε εντός υφιστάμενων ΟΚοιΠ, μέσω νέων πρωτοβουλιών, είτε σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, λόγω των στερεοτύπων σχετικά με το φύλο, οι γυναίκες σημειώνουν μεγαλύτερη διστακτικότητα από τους άνδρες όσον αφορά τη μετατροπή των ακτιβιστικών πρωτοβουλιών τους (ανεξαρτήτων αντικτύπου) σε ΟΚΠ ή σε κοινωνικές επιχειρήσεις.

Στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές της Ελλάδας, οι γυναίκες αναλαμβάνουν πολύπλευρους ρόλους, ισορροπώντας μεταξύ των οικογενειακών και οικιακών υποχρεώσεων, της γεωργίας και των αναδυόμενων κλάδων, όπως ο αγροτουρισμός. Ωστόσο, όπως σημείωσε μια εργαζόμενη στον τομέα της νεολαίας, οι παραδοσιακές προσδοκίες πολλές φορές διαμορφώνουν τις επαγγελματικές διαδρομές και επιλογές των γυναικών.

Οι νέες γυναίκες ηλικίας 18-30 ετών πολλές φορές μεταναστεύουν από αγροτικές περιοχές σε αστικά κέντρα αναζητώντας ευκαιρίες με μεγαλύτερο εύρος, με αποτέλεσμα **την αξιοσημείωτη απουσία τους από τις περιφερειακές περιοχές και, κατά συνέπεια, τη μειωμένη συμμετοχή τους σε τοπικές ΟΚοιΠ**.

Παράλληλα, **οι γυναίκες άνω των 50** ετών θεωρείται ότι συμμετέχουν πιο ενεργά ως εθελόντριες σε πολιτιστικούς συλλόγους, συνεταιρισμούς και πρωτοβουλίες μάθησης μεταξύ ομοτίμων (peer-to-peer). Σε τοπικό επίπεδο, αυτές οι γυναίκες έχουν **μεγαλύτερη παρουσία στις ΟΚοιΠ, αναλαμβάνοντας συχνά ηγετικούς ρόλους σε αυτές τις πρωτοβουλίες** – μια αξιοσημείωτη αντίθεση με το ανδροκρατούμενο εθνικό τοπίο.

Όσον αφορά την οικονομική στήριξη των ΟΚοιΠ, αυτή κατανέμεται άνισα, με τα αστικά κέντρα να προσφέρουν περισσότερους πόρους και πρόσβαση σε διεθνείς οργανισμούς σε σύγκριση με τις μικρότερες περιοχές. Με άλλα λόγια, **οι αμειβόμενες θέσεις και οι δομημένες ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης στις ΟΚοιΠ παραμένουν σπάνιες στις περιφερειακές περιοχές**.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

1. Απόψεις των επαγγελματιών

Οι νέες γυναίκες συμμετέχουν ενεργά σε δραστηριότητες πολιτικής συμμετοχής στις αστικές περιοχές, αναζητώντας υποστηρικτικά περιβάλλοντα μέσω των ΟΚοιΠ για να προασπίσουν τα δικαιώματά τους. Ωστόσο, η συμμετοχή τους παρεμποδίζεται από τα ίδια συστημικά, διαρθρωτικά και κοινωνικοπολιτισμικά εμπόδια που εμποδίζουν όλες τις γυναίκες να συμμετέχουν ισότιμα στην κοινωνία.

Οι ηγετικές θέσεις στις ΟΚοιΠ παραμένουν κατά κύριο λόγο ανδροκρατούμενες, καθώς **τα κοινωνικά στερεότυπα και οι προκαταλήψεις** αποθαρρύνουν τις γυναίκες από το να διεκδικήσουν αυτές τις θέσεις. Οι νέες γυναίκες, συγκεκριμένα, φέρεται να επιδεικνύουν επιφυλακτικότητα ως προς την ανάληψη ηγετικών ρόλων, λόγω ανησυχιών σχετικά με τον τρόπο που θα τις εκλάμβαναν οι άνδρες συναδέλφοί τους. Μια επαγγελματίας ανέφερε ότι συχνά χρειαζόταν να «**διεκδικήσει τον χώρο της**» στις συναντήσεις, καθώς αντιμετώπιζε άنيση μεταχείριση σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους της. Αυτή η δυναμική αντικατοπτρίζει ένα ευρύτερο ζήτημα άنيσης μεταχείρισης των γυναικών στο ευρύτερο ελληνικό εργατικό δυναμικό. Επιπλέον, εκφράστηκαν **ανησυχίες** σχετικά με **την ασφάλεια** όσον αφορά τις μετακινήσεις στον δημόσιο χώρο, οι οποίες ενδέχεται να δυσχεραίνουν περαιτέρω τη συμμετοχή τους. Χαρακτηριστικά, μια επαγγελματίας ανέφερε ότι ο σχεδιασμός εκδηλώσεων απαιτεί την επιλογή εύκολα προσβάσιμων χώρων και τον κατάλληλο χρονοπρογραμματισμό των δραστηριοτήτων, προκειμένου να διευκολυνθεί η συμμετοχή νέων γυναικών

Στους περιορισμούς που εμποδίζουν τη συμμετοχή σε ΟΚοιΠ συγκαταλέγονται οι **χρονικές δεσμεύσεις**, που οφείλονται μερικές φορές σε **υποχρεώσεις φροντίδας**. Ταυτόχρονα, το γεγονός ότι οι νεότερες γυναίκες συχνά **μεταναστεύουν σε αστικά κέντρα** για εκπαίδευση ή εργασία, αφήνει τις γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας ως τις βασικές συμμετέχουσες στις περιφερειακές ΟΚοιΠ. Επιπλέον, ένα ζήτημα που δεν αφορά αποκλειστικά σε κάποιο φύλο, αποτέλεσε το αίσθημα **απογοήτευσης** απέναντι στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές κρίσεις, το οποίο υπονομεύει το κίνητρο συμμετοχής των ατόμων στις ΟΚοιΠ. Με άλλα λόγια, η συνεχής έκθεση σε αρνητικές ειδήσεις καλλιεργεί την αίσθηση ότι κάθε προσπάθεια είναι "μια σταγόνα στον ωκεανό". Αυτή η ψυχολογική επιβάρυνση, σε συνδυασμό με οικονομικές προκλήσεις, όπως η μείωση των εισοδημάτων και η αύξηση του κόστους ζωής, οδηγεί συχνά σε αποστασιοποίηση από τις δράσεις κοινωνίας των πολιτών.

Οι επαγγελματίες του χώρου πιστεύουν ότι **οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να προσεγγίσουν οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, αλλά η διατήρηση της συμμετοχής τους μπορεί να αποδειχθεί πιο δύσκολη σε σύγκριση με τους άνδρες**. Οι νέες γυναίκες, ιδίως εκείνες που προέρχονται από **λιγότερο προνομιούχες ομάδες**, πολλές φορές λαμβάνουν υποστήριξη από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, αν και ο βαθμός αυτής της υποστήριξης ποικίλλει. Ως προς τις **μετανάστριες**, αναδείχθηκε ότι αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις, όπως περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες διαδικτύου και ανεπαρκώς οργανωμένες πρωτοβουλίες εκτός των αστικών κέντρων και των νησιωτικών κέντρων, γεγονός που εμποδίζει την ένταξή τους και την εκπροσώπησή τους. Αντίθετα, μια επαγγελματίας ανέφερε ότι η κοινότητα **ΛΟΑΤΚΙ+** στη Θεσσαλονίκη έχει επωφεληθεί από μια υποστηρικτική τοπική διοίκηση, ιδίως κατά τη θητεία ενός προοδευτικού πρώην

δημάρχου που ενθάρρυνε τη συνεργασία με τις ΟΚοιΠ και προώθησε την ένταξη, θέτοντας το ως βέλτιστη πρακτική για την ενδυνάμωση των ΟΚοιΠ και την καλλιέργεια αστικών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς.

Σχετικά με τις γυναίκες με **αναπηρίες**, σημειώθηκε ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω των μη προσβάσιμων υποδομών και της έλλειψης εξατομικευμένων πηγών, γεγονός που περιορίζει την ουσιαστική συμμετοχή και την αυτονομία τους. Πολλά από αυτά τα εμπόδια δεν είναι έμφυλα, όπως η φυσική προσβασιμότητα που παραμένει ένα σημαντικό εμπόδιο, ενώ η **ευρέως διαδεδομένη ιατρικοποίηση της αναπηρίας διαιωνίζει και παγιώνει τις προκαταλήψεις** (π.χ. την παιδικοποίηση [infantilization] και τον ικανισμό [ableism]), σύμφωνα με τις οποίες **ο αποκλεισμός πηγάζει από την αναπηρία/βλάβη του ατόμου και όχι από κοινωνικά εμπόδια**. Η εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία αποτελεί ένα άλλο κρίσιμο ζήτημα, καθώς οι περισσότεροι φορείς και ΟΚοιΠ διοικούνται από άτομα χωρίς αναπηρία, γεγονός που οδηγεί σε πρωτοβουλίες με ελλιπή ενημέρωση. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες αυτές πολλές φορές είναι αποσπασματικές, εστιάζοντας σε συγκεκριμένες αναπηρίες, αντί να υιοθετούν μια πιο οριζόντια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς. Τέλος, οι γυναίκες με αναπηρία αντιμετωπίζουν διασταυρούμενη (intersectional) διάκριση, λόγω και της αναπηρίας τους και των κοινωνικών ρόλων των φύλων. Τα αφηγήματα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενισχύουν επίσης στερεότυπα, δίνοντας έμφαση σε εμπνευσμένες ιστορίες προσωπικής ανθεκτικότητας, αντί να στηρίζουν συστημικές αλλαγές που αντιμετωπίζουν τα εμπόδια.

Ένα γενικό επιχείρημα που προέβησαν οι περισσότερες επαγγελματίες ήταν τα **δομικά εμπόδια** που υπονομεύουν τη **βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων των ΟΚοιΠ**. Μία συντευξιαζόμενη ανέφερε ότι πολλές **πρωτοβουλίες δίνουν προτεραιότητα στους ποσοτικούς στόχους έναντι του ποιοτικού αντίκτυπου**, παραμελώντας τις διαρκείς ανάγκες των γυναικών. Επιπλέον, οι ΟΚοιΠ που εργάζονται με ευάλωτες ομάδες πολλές φορές έρχονται αντιμέτωπες με ασταθή χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα αποσπασματικά προγράμματα που στερούνται μακροπρόθεσμου αντίκτυπου. Αυτή η οικονομική αστάθεια πολλές φορές οδηγεί στο κλείσιμο των εγκαταστάσεων μόλις λήξει η αρχική χρηματοδότηση. Επιπλέον, η **αρνητική αντίληψη για τις ΟΚοιΠ**, οι παρανοήσεις σχετικά με τον ρόλο τους και η περιορισμένη κουλτούρα εθελοντισμού στην Ελλάδα εμποδίζουν περαιτέρω την ανάπτυξη του τομέα και μειώνουν τις ευκαιρίες συμμετοχής των γυναικών.

Τέλος, οι επαγγελματίες συμφώνησαν ότι τα συστημικά εμπόδια που περιορίζουν την κοινωνική και πολιτική συμμετοχή των γυναικών περιορίζουν ομοίως τη συμμετοχή τους στην κοινωνία των πολιτών. Χαρακτήρισαν τα παραπάνω ζητήματα ως **προκλήσεις συνυφασμένες με τις δομές μιας ταξικής πατριαρχικής κοινωνίας**.

2. Απόψεις νέων γυναικών

Οι συμμετέχουσες μοιράστηκαν πολυάριθμες προσωπικές εμπειρίες, καθώς και παρατηρήσεις σχετικά με άλλες νέες γυναίκες, αναφορικά με τη συμμετοχή τους στις ΟΚοιΠ. Όλες τόνισαν ότι **η έλλειψη ελεύθερου χρόνου** αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για την περαιτέρω συμμετοχή τους σε πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, παρά την έντονη επιθυμία τους να συνεισφέρουν. Τα εθελοντικά προγράμματα πολλές φορές απαιτούν μεγάλη χρονική δέσμευση, που μοιάζει με **«δεύτερη δουλειά»**. Ενώ επιδιώκουν αυτές τις πρωτοβουλίες με πάθος, η συμμετοχή τους στερείται του επιπέδου δέσμευσης που επιδιώκουν, γεγονός που προκαλεί απογοήτευση. Εξέφρασαν την έντονη επιθυμία να αφιερώσουν ακόμη περισσότερο χρόνο και ενέργεια, ωστόσο αυτό καθίσταται ανέφικτο **λόγω χρονικών περιορισμών και σωματικής εξάντλησης**.

Ταυτόχρονα, οι συμμετέχουσες επισήμαναν την ύπαρξη **εσωτερικευμένου μισογυνισμού** σε πολλές εθελοντικές οργανώσεις, όπου οι νέες γυναίκες πολλές φορές θεωρούνται ακατάλληλες να αναλάβουν ηγετικούς ρόλους, όπως πρόεδρος ή μέλος του διοικητικού συμβουλίου, ακόμη και σε οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα των γυναικών. Μια συμμετέχουσα ανέφερε ότι, εάν συμμετείχε πιο ενεργά, θα μπορούσε και η ίδια να έρθει αντιμέτωπη με αυτή τη μορφή αποκλεισμού.

Αναφέρθηκαν επίσης **παραδείγματα στερεοτυπικών αντιλήψεων και προκαταλήψεων**. Μια συμμετέχουσα τόνισε ότι, ανεξάρτητα από τα επιτεύγματα μιας νεαρής γυναίκας, πολλές φορές θεωρείται **«μικρό κορίτσι»**. Το γεγονός αυτό τόνισε το ζήτημα της **ηλικιακής διάκρισης που διασταυρώνεται με τη διάκριση λόγω φύλου** στις ΟΚοιΠ. Μια άλλη συμμετέχουσα διηγήθηκε μια εμπειρία της κατά τη διάρκεια της υλοποίησης μιας πρωτοβουλίας που εστίαζε στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία των γυναικών. Περιέγραψε μια επαγγελματική/θεσμική συνάντηση με έναν επιφανή άνδρα της πόλης, κατά την οποία ένιωσε υποτίμηση λόγω του φύλου και της ηλικίας της. Η συζήτηση σχετικά με το θέμα του έργου αντιμετωπίστηκε με **εκφράσεις περιφρόνησης**, λόγω της φύσης των δράσεων. Σημείωσε επίσης ότι τέτοιες εμπειρίες **δεν είναι σπάνιες**.

Ένα άλλο εμπόδιο που εντοπίστηκε από τις νέες γυναίκες ήταν η έλλειψη συνεργασιών με οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ενώ η συνεργασία με τους κρατικούς φορείς χαρακτηρίστηκε ως ιδιαίτερα δύσκολη. Στη Θεσσαλονίκη, επισημάνθηκαν προκλήσεις αναφορικά με τη **συνεργασία των νέων γυναικών με τον δήμο**, όπου οι δημόσιοι υπάλληλοι χαρακτηρίστηκαν ως έχοντες **περιορισμένο ενδιαφέρον για συνεργασία και επικοινωνία**. Οι επιτροπές ισότητας σε δημοτικό επίπεδο χαρακτηρίστηκαν ως **ανεργές**, παρά τη σύστασή τους με τον ελληνικό νόμο 4604/2019. Στη Θεσσαλονίκη, αναφέρθηκε επίσης το περιορισμένο ενδιαφέρον για συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, παρόλο που υπάρχουν πολλές ΟΚοιΠ. Οι συμμετέχουσες σημείωσαν ότι οι ΟΚοιΠ φαίνεται να λειτουργούν **απομονωμένα**. Ωστόσο, ορισμένες συμμετέχουσες επισήμαναν ότι εντός των δικών τους ΟΚοιΠ ή πρωτοβουλιών, πολλές φορές σχηματίζεται μια **προστατευτική «φούσκα ισότητας»**, επειδή το κοινό αποτελείται από άτομα με παρόμοιες απόψεις. Ωστόσο, αυτή η φούσκα «σκάει» όταν έρχονται σε επαφή με εξωτερικούς παράγοντες που **«τις φέρνουν πίσω στην πραγματικότητα»** και τις εκθέτουν σε συμπεριφορές με διακρίσεις.

Συνολικά, η σημαντική συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνία των πολιτών δεν ισοδυναμεί με την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων και του σεξισμού. Για τις νέες γυναίκες, αυτές οι προκλήσεις επιδεινώνονται από **τον ηλικιακό ρατσισμό**, ο οποίος ενισχύει τα συναισθήματα απογοήτευσης καθώς αναγνωρίζουν και αντιμετωπίζουν τις **διακρίσεις που υφίστανται**.

ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ & ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

1. Απόψεις επαγγελματιών:

Οι προσπάθειες για την ενίσχυση της συμμετοχής των κοριτσιών και των νέων γυναικών στην ελληνική κοινωνία των πολιτών έχουν αποφέρει εμπνευσμένα παραδείγματα που τονίζουν τη σημασία των προσεγγίσεων που λαμβάνουν υπόψη το φύλο, των εξατομικευμένων προγραμμάτων και ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς. Αυτές οι πρακτικές καταδεικνύουν πώς οι στοχευμένες παρεμβάσεις μπορούν να ενδυναμώσουν τις νέες γυναίκες, να καταργήσουν τα εμπόδια και να καλλιεργήσουν ηγετικές ικανότητες σε ποικίλες, διατομεακές ομάδες.

Σύμφωνα με μια εργαζόμενη στον τομέα της νεολαίας, η ενδυνάμωση της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+ στη Θεσσαλονίκη αναδεικνύει τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η τοπική διακυβέρνηση στην προώθηση της ένταξης και της κοινωνικής συνοχής. Υπό την ηγεσία ενός πρώην δημάρχου, η πόλη γνώρισε μετασχηματιστικές αλλαγές που καλλιέργησαν ένα πιο συμπεριληπτικό και προοδευτικό περιβάλλον. Η προδραστική στάση των τοπικών αρχών στη Θεσσαλονίκη αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο **η δημοτική ηγεσία μπορεί να προωθήσει την πολιτιστική και κοινωνική πρόοδο**. Η ενδυνάμωση αυτή έχει πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις, καθώς επιτρέπει σε αυτές τις κοινότητες να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους και να συνεισφέρουν στην ευρύτερη κοινωνία. Με άλλα λόγια, αυτή η περίπτωση τονίζει το **δυναμικό της τοπικής διακυβέρνησης ως καταλύτη κοινωνικής αλλαγής**.

Επιπλέον, **ο σχεδιασμός προγραμμάτων που λαμβάνουν υπόψη το φύλο** είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ενίσχυση της συμμετοχής των νέων γυναικών στις ΟΚοιΠ.

Για παράδειγμα, η παροχή υπηρεσιών και εγκαταστάσεων φροντίδας παιδιών εντός χώρων/κέντρων των ΟΚοιΠ, όχι μόνο μειώνει τα υλικοτεχνικά εμπόδια, αλλά και ανακουφίζει από το αίσθημα ενοχής ή αβολοσύνης που ενδέχεται να βιώνουν οι μητέρες όταν φέρνουν τα παιδιά τους σε δημόσιους χώρους κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν προβλέπουν την απασχόληση παιδιών. Αυτή η προνοητική προσέγγιση διασφαλίζει μεγαλύτερη συμπερίληψη και δημιουργεί υποστηρικτικά περιβάλλοντα που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνία των πολιτών και στην κοινωνική ζωή.

Δημιουργικές πρωτοβουλίες, όπως **προγράμματα συμβουλευτικής (mentoring)** και **εργαστήρια κοινότητας χωρίς αποκλεισμούς**, μπορούν να λειτουργήσουν ως πλατφόρμες ενδυνάμωσης. Αυτές οι πρωτοβουλίες, στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν και πρόσφυγες/ισσες και ντόπιοι, δημιουργούν μια αίσθηση του «ανήκειν» και παρέχουν εξατομικευμένη υποστήριξη σε γυναίκες, επιτρέποντάς τις να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και να ενισχύσουν την αυτοπεποίθησή τους. Προωθώντας τη δημιουργικότητα και τη συνεργασία, οι πρωτοβουλίες αυτές δύναται να εμπνεύσουν την ενεργή συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνία των πολιτών και να συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή.

Τέλος, οι **διατομεακοί ασφαλείς χώροι** αναδείχθηκαν ως βασικός παράγοντας για την ενίσχυση της ηγεσίας και της συνεργασίας των γυναικών. Για παράδειγμα, **οι ενεργειακές κοινότητες υπό την ηγεσία γυναικών** που υπάρχουν στην Ελλάδα δίνουν προτεραιότητα στη συμπερίληψη, στον σεβασμό των διαφορετικών απόψεων και στις ανάγκες ψυχικής υγείας. Αν και αυτοί οι χώροι βρίσκονται κυρίως σε αστικές περιοχές, αναδεικνύουν τις δυνατότητες των συμπεριληπτικών και υποστηρικτικών περιβαλλόντων να καλλιεργούν ηγετικές ικανότητες και συλλογική δράση.

Τα παραδείγματα αυτά καταδεικνύουν τη σημασία του σχεδιασμού προγραμμάτων υπό την οπτική του φύλου.

2. Απόψεις κοριτσιών και νέων γυναικών:

Οι προκλήσεις που εντοπίστηκαν από τις συμμετέχουσες έχουν επίσης μεταφραστεί σε συγκεκριμένες δράσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχουσες έχουν **σχεδιάσει ή ηγηθεί πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση των στερεοτύπων φύλου**, οι οποίες βρίσκονται στο επίκεντρο των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στην κοινωνία των πολιτών. Αυτές οι πρωτοβουλίες, που υλοποιούνται σε διάφορα εκπαιδευτικά επίπεδα (γυμνάσιο, λύκειο και πανεπιστήμιο), εστιάζουν στην ευαισθητοποίηση και την παροχή πληροφοριών. Οι δράσεις αυτές έλαβαν θετικά σχόλια και εκλήφθηκαν θετικά από το κοινό τους.

Η **εκπαίδευση αναδείχθηκε επίσης ως κεντρικό θέμα** για όλες τις νέες συμμετέχουσες. Τόνισαν την ανάγκη για περισσότερη ενημέρωση και εκπαίδευση που να στοχεύει στις τοπικές επιχειρήσεις, τις δημοτικές αρχές και, ιδίως, στο εκπαιδευτικό σύστημα σε όλα τα επίπεδα. Οι προσπάθειες αυτές αποσκοπούν στη **διεύρυνση του διαλόγου**, στην ευαισθητοποίηση και στη διασφάλιση της διάδοσης σχετικών πρωτοβουλιών. Οι συμμετέχουσες ζήτησαν **ευρύτερη επικοινωνία και συνεργασία** με θεσμικούς φορείς και οργανώσεις, προκειμένου να ενισχυθούν οι προσπάθειες που αναλαμβάνουν οι νέες.

Η μεγαλύτερη **υποστήριξη από τους δήμους και τα τοπικά μέσα ενημέρωσης** κρίθηκε απαραίτητη για την ενίσχυση αυτών των πρωτοβουλιών. Τέλος, οι συμμετέχουσες υπογράμμισαν τη σημασία της διεκδίκησης **πολιτικής εκπροσώπησης** για την υποστήριξη τέτοιων δράσεων. Επισήμαναν ότι οι γυναίκες παραμένουν υποεκπροσωπημένες στους χώρους πολιτικής λήψης αποφάσεων, γεγονός που παρεμποδίζει τους μεταγενέστερους ρόλους και την επιρροή τους στην κοινωνία των πολιτών

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στο πλαίσιο του παρόντος ερευνητικού έργου, καθίσταται σαφές ότι η συμμετοχή των γυναικών δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσω μεμονωμένων δράσεων. Πράγματι, απαιτούνται συστημικές αλλαγές για την αποδόμηση των στερεοτύπων σχετικά με το φύλο και τις ηλικιακές διακρίσεις, καθώς και για την αντιμετώπιση των περιορισμένων ευκαιριών που υπάρχουν στις αγροτικές περιοχές, με στόχο την ενίσχυση της συνολικής συμμετοχής των γυναικών σε ηγετικούς ρόλους στην κοινωνία.

Προτείνεται μια σειρά στοχευμένων συστάσεων πολιτικής για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην ελληνική κοινωνία των πολιτών. Οι συστάσεις αυτές περιλαμβάνουν πληροφορίες από συνεντεύξεις με επαγγελματίες και συμβαδίζουν με τις προτεραιότητες που προσδιορίστηκαν από το πεδίο.

1. **Εκπαιδευτικά προγράμματα για νέες και νέους:** Η θέσπιση ολοκληρωμένων προγραμμάτων με επίκεντρο την ισότητα στα σχολεία είναι απαραίτητη για τη δημιουργία αλλαγών κουλτούρας με την πάροδο του χρόνου. Σχεδιασμένα υπό την οπτική του φύλο - για κορίτσια στην εφηβεία, και με την ενεργό συμμετοχή των αγοριών, τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τα έμφυλα στερεότυπα, να προωθούν τον αμοιβαίο σεβασμό και την κοινή ευθύνη για τη δημιουργία ισότιμου

περιβάλλοντος και να ενημερώνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες σχετικά με τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών.

- 2. Φοιτητικές ομάδες στο πανεπιστήμιο:** Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να προωθούν τον ακτιβισμό και την κοινωνική συμμετοχή μέσω οργανώσεων υπό τη διεύθυνση των φοιτητριών/ών, πέραν των υφιστάμενων κυρίαρχων ομάδων που συνδέονται αποκλειστικά με πολιτικά κόμματα. Αυτό δημιουργεί ευκαιρίες για εκπαίδευση στον τομέα της προάσπισης δικαιωμάτων (advocacy), συμμετοχή σε πρωτοβουλίες κοινωνικής προσφοράς και ερευνητικά προγράμματα, καθώς και συνεργασίες με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και καθηγητές/τριές πανεπιστημίων. Οι προσπάθειες αυτές θα μπορούσαν να γεφυρώσουν τη γνώση και την εμπειρία από το ακαδημαϊκό περιβάλλον με την ευρύτερη κοινωνική δράση.
- 3. Ισότιμη συμμετοχή των λιγότερο προνομιούχων ομάδων:**

Το ελληνικό κράτος οφείλει να παρέχει στις λιγότερο προνομιούχες ομάδες χώρο έκφρασης και την απαραίτητη πρακτική υποστήριξη για τη διασφάλιση της πλήρους συμμετοχής και συμπερίληψής τους. Μέτρα προσβασιμότητας, όπως υπηρεσίες φροντίδας παιδιών, μετάφραση/διερμηνεία και προσβάσιμοι χώροι, δίνουν τη δυνατότητα σε ευάλωτες ομάδες, όπως οι νέες γυναίκες, να συμμετέχουν πλήρως στις δράσεις κοινωνίας των πολιτών. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αντιμετωπιστεί το συστημικό στίγμα και τα δομικά εμπόδια μέσω στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης για δημόσιους φορείς, με στόχο τη μείωση των προκαταλήψεων και τη διασφάλιση ότι οι πολιτικές και τα προγράμματα δεν σχεδιάζονται με τρόπους που να διαιωνίζουν τον αποκλεισμό των λιγότερο προνομιούχων ομάδων.
- 4. Έμφυλα συμπεριληπτική χάραξη πολιτικής:** Το ελληνικό κράτος οφείλει να υιοθετήσει έμφυλη οπτική σε όλες τις διαδικασίες χάραξης πολιτικής. Αυτό περιλαμβάνει την επανενεργοποίηση των Επιτροπών Ισότητας και την ανάπτυξη μιας συνεκτικής στρατηγικής επικοινωνίας για την ενίσχυση των εν εξελίξει πρωτοβουλιών με έμφυλη διάσταση. Μέσω της ενσωμάτωσης αυτών των μέτρων, η κυβέρνηση δύναται να διασφαλίσει την η ισότητα των φύλων ως κεντρικό ζήτημα σε όλους τους τομείς πολιτικής.
- 5. Κίνητρα για νέες γυναίκες σε αγροτικές περιοχές:** Στοχευμένες πρωτοβουλίες του ελληνικού κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης θα πρέπει να εστιάσουν στη δημιουργία βιώσιμων ευκαιριών για νέες γυναίκες στις αγροτικές περιοχές, με στόχο τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, σε συνεργασία με ΟΚοιΠ, όπως ευκαιρίες απασχόλησης για νέες γυναίκες και χρηματοδότηση τοπικών έργων και κοινωνικών επιχειρήσεων που προωθούν την ισότητα των φύλων.
- 6. Βιώσιμη χρηματοδότηση των ΟΚοιΠ:** Για την αντιμετώπιση της αποσπασματικότητας των παρεμβάσεων με έμφυλη διάσταση, είναι απαραίτητη η σταθερή χρηματοδότηση των ΟΚοιΠ και των εθνικών προγραμμάτων. Τόσο το ελληνικό κράτος όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλουν να δώσουν προτεραιότητα σε μακροπρόθεσμους και βιώσιμους μηχανισμούς χρηματοδότησης, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια και ο αντίκτυπος των πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην ενδυνάμωση και τη συμμετοχή των νέων γυναικών στην κοινωνία των πολιτών. Σύμφωνα με την άποψη των επαγγελματιών, προτιμάται η **υποστήριξη οργανώσεων**

βάσης (grassroots) και οργανώσεων μικρής κλίμακας, καθώς διαθέτουν συχνά βαθύτερες διασυνδέσεις με τις τοπικές κοινότητες και είναι πιο εναρμονισμένες με τις συγκεκριμένες ανάγκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέες γυναίκες. Αυτή η προσέγγιση είναι πιο δίκαιη, διασφαλίζοντας ότι η χρηματοδότηση φτάνει σε ομάδες με σημαντικές δυνατότητες να οδηγήσουν σε ουσιαστική αλλαγή σε τοπικό επίπεδο.

- 7. Προάσπιση από τις ΟΚοιΠ:** Οι ΟΚοιΠ που παρέχουν υπηρεσίες σε κοινότητες οφείλουν επίσης να τις εκπροσωπούν, μέσω δράσεων συνηγορίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι φωνές των ευάλωτων ομάδων ακούγονται, ιδίως στους διαλόγους πολιτικής και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ενισχύοντας αυτές τις οπτικές, οι ΟΚοιΠ μπορούν να συμβάλουν στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ αυτών των πληθυσμών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής.

Οι εν λόγω συστάσεις πολιτικής προσφέρουν μια δομημένη προσέγγιση για την άρση των εμποδίων και την προώθηση της ένταξης. Επενδύοντας στην εκπαίδευση, την προάσπιση των δικαιωμάτων, την προσβασιμότητα και τη βιώσιμη χρηματοδότηση, το **ελληνικό κράτος, η ΕΕ και οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών** μπορούν να δημιουργήσουν μια πιο δίκαιη κοινωνία, στην οποία οι γυναίκες και τα κορίτσια θα συμβάλλουν ενεργά στην κοινωνία των πολιτών.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- [1] A. Sintos, M. Chletsos, K. Kontos, "The political process in nations: Civil society participation and income inequality," *Kyklos*, vol. 77, no. 3, p. 471–495, 2024.
- [2] Conference of iNGOs of the Council of Europe, "Code of Good Practice for Civil Participation in the decision-making process," October 2009.
- [3] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "Έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου: με την 5η έκδοση, η ΕΕ είναι καλύτερα προετοιμασμένη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα του κράτους δικαίου".
- [4] D. Sotiropoulos, "Formal Weakness and Informal Strength: Civil Society in Contemporary Greece", Discussion paper, February 2004.
- [5] Ι. Σαχίνης, Χ. Αναγνωστοπούλου, "Έμφυλες και διαθεματικές διαστάσεις της πολιτικής συμμετοχής και εκπροσώπησης," ΔΙΟΤΙΜΑ, February 2022.
- [6] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_timeuse_soclesact_volunt_eqls_polactiv12m/datatable?ANSWER=PCT_YES&CATEGORY=PARTY&sex=W&col=time&row=geo&rowf=BE%7CBG%7CCZ%7CDK%7CDE%7CEE%7CIE%7CES%7CFR%7CHR%7CIT%7CCY%7CLV%7CLT%7CLU%7CHU%7CMT%7CN.
- [7] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_timeuse_soclesact_volunt_eqls_polactiv12m/datatable?ANSWER=PCT_YES&CATEGORY=COMMENT&sex=T&col=time&row=geo&rowf=BE%7CBG%7CCZ%7CDK%7CDE%7CEE%7CIE%7CES%7CFR%7CHR%7CIT%7CCY%7CLV%7CLT%7CLU%7CHU%7CMT%7CNL%7CAT%7CPL%7CPT%7CRO%7CSI%7CSK%7CFI%7CSE%7CIS%7CNO%7CUK%7CME%7CMK%7CAL%7CRS%7CTR%7CXK.
- [8] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_timeuse_soclesact_volunt_ewcs_unpaidwork_volact/datatable.
- [9] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/eige_gap_vcp_ggs_vcp_prop_age/datatable?sex=W&age=Y16-24&col=time&row=geo.
- [10] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/eige_gap_vcp_ggs_vcp_prop/datatable.
- [11] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των φύλων, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/eige_gap_vcp_ggs_vcp_prop_dis/datatable?sex=W&disability=TOTAL&col=time&row=geo&rowf=BE%7CBG%7CCZ%7CDK%7CDE%7CEE%7CIE%7CES%7CFR%7CHR%7CIT%7CCY%7CLV%7CLT%7CLU%7CHU%7CMT%7CNL%7CAT%7CPL%7CPT%7CRO%7CSI%7.

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΜΕ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ

1. Εισαγωγή

2. Γενική κατάσταση και ευκαιρίες συμμετοχής (εθνικό και τοπικό επίπεδο)

- Πώς θα περιγράφατε τη συμμετοχή κοριτσιών και νέων γυναικών σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα; Έχετε παρατηρήσει αλλαγές με την πάροδο των ετών;
- Ποια είναι η κατάσταση στις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας;
- Με βάση την εμπειρία σας, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ή οι ενώσεις προσφέρουν ευκαιρίες στις οποίες τα κορίτσια και οι νέες γυναίκες μπορούν να γίνουν μέλη ή στις οποίες οι νέοι αποτελούν την πλειοψηφία των μελών;
 - **Εάν ναι**, ποιες οργανώσεις προσφέρουν συγκεκριμένες ευκαιρίες συμμετοχής για κορίτσια και νέες γυναίκες; Τι είδους ευκαιρίες (απασχόληση, εθελοντισμός, μακροπρόθεσμες, βραχυπρόθεσμες); Υπάρχουν διαφορές για τις αγροτικές περιοχές;
- Μπορείτε να εντοπίσετε θεματικούς τομείς στους οποίους συμμετέχουν περισσότερο, π.χ. ισότητα των φύλων; Υπάρχουν διαφορές στις αγροτικές περιοχές;
- Ποιες θέσεις κατέχουν οι νέες γυναίκες και τα κορίτσια; Εκπροσωπούνται εξίσου σε όλους τους τομείς (π.χ. ηγετικές θέσεις, λήψη αποφάσεων, σχεδιασμός, υποστηρικτικοί, διοικητικοί ρόλοι ή ρόλοι φροντίδας); Υπάρχουν διαφορές στις αγροτικές περιοχές;
- Ποιος είναι ο ρόλος των μέσω κοινωνικής δικτύωσης; Διευκολύνουν ή εμποδίζουν τη συμμετοχή;

3. Εμπόδια και δυσκολίες στη συμμετοχή

- Υπάρχουν εμπόδια στη συμμετοχή των κοριτσιών και των νέων γυναικών στην κοινωνία των πολιτών;
 - **Εάν ναι**: Είναι αυτά τα εμπόδια τα ίδια για όλα τα κορίτσια/τις νέες γυναίκες ή επηρεάζουν περισσότερο ορισμένες ομάδες (π.χ. κορίτσια με μεταναστευτικό υπόβαθρο, ΛΟΑΤΚΙ+, κ.λπ.)?
- Ποιες ομάδες συνήθως δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη ή αποκλείονται από τις ΟΚΠ (π.χ. λόγω εθνοτικής καταγωγής, κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου, εκπαιδευτικού επιπέδου, σεξουαλικού προσανατολισμού);

4. Καλές πρακτικές και στρατηγικές

- Έχετε εργαστεί ποτέ σε στοχευμένα έργα ή έχετε εφαρμόσει την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε έργα με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των κοριτσιών και των νέων γυναικών στην κοινωνία των πολιτών; Γνωρίζετε παρόμοια έργα στην Ελλάδα; Υπάρχουν κάποια βασικά ευρήματα που γνωρίζετε;
- Ποιες στρατηγικές ή μέτρα πιστεύετε ότι θα συμβάλλουν θετικά στην έναρξη ή την εντατικοποίηση της συμμετοχής των κοριτσιών και των νέων γυναικών στην κοινωνία των πολιτών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο; Ποιοι είναι οι βασικοί παράγοντες για την υλοποίηση αυτής της αλλαγής;

- Εστιάζοντας στην ηγεσία των γυναικών στην κοινωνική συμμετοχή, πώς μπορούν να ενδυναμωθούν τα κορίτσια και οι νέες γυναίκες; Υπήρξε κάτι που λειτούργησε καλά στο παρελθόν και, αν ναι, πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί;
- Πώς θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε την εκπροσώπηση και τη συμμετοχή διατομεακών ομάδων (π.χ. γυναίκες με μεταναστευτικό υπόβαθρο ή από μη προνομιούχα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα) στις ΟΚΠ;

5. Συμπέρασμα: Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι που δεν έχει αναφερθεί μέχρι τώρα;

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΝΕΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

1. Γενικές πληροφορίες: Πείτε μας λίγα λόγια για τον εαυτό σας: ηλικία, επάγγελμα, τόπος διαμονής και καταγωγή.

2. Ευαισθητοποίηση

2.1. Σας απασχολούν κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η κλιματική κρίση, η μετανάστευση και τα ανθρώπινα δικαιώματα; Εάν ναι, τι θεωρείτε ιδιαίτερα σημαντικό;

2.2. Πώς ενημερώνεστε για τέτοια ζητήματα; (Προαιρετικό)

3. Συμμετοχή στην κοινωνία των πολιτών

3.1. Σχέση με ΟΚΠ:

- Πώς ξεκίνησε η συμμετοχή σας στην κοινωνία των πολιτών;
- Πόσα χρόνια συμμετέχετε στις δραστηριότητες των ΟΚΠ;
- Μέσα από ποιους ρόλους συμμετείχατε στις ΟΚΠ (εθελόντρια, ακτιβίστρια, αμειβόμενη θέση);
- Σε ποιο μέρος της Ελλάδας δραστηριοποιείστε;
- Σε ποιους θεματικούς τομείς δραστηριοποιείστε (οργανωμένα ή άτυπα δίκτυα);

3.2. Πώς θα περιγράφατε τη συμμετοχή σας στην κοινωνία των πολιτών (επαρκής, ελάχιστη, εκτεταμένη); Πόσο συχνά συμμετέχετε; Θα θέλατε να συμμετέχετε περισσότερο;

3.3. Ποια εμπόδια αντιμετωπίζετε εσείς ή άλλες νέες γυναίκες κατά τη συμμετοχή σας στην κοινωνία των πολιτών;

3.4. Πιστεύετε ότι υπάρχουν ευκαιρίες συμμετοχής σε κοινωνικές ή περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες στην περιοχή σας;

3.5. Με βάση την εμπειρία σας, συμμετέχουν εξίσου άνδρες και γυναίκες στην κοινωνία των πολιτών; Πώς θα περιγράφατε τον χώρο της κοινωνίας των πολιτών για μια νεαρή γυναίκα ή ένα κορίτσι; Είναι φιλόξενος, αποθαρρυντικός ή αδιάφορος;

4. Συστάσεις

Τι θα μπορούσε να υποστηρίξει την ενδυνάμωση της συμμετοχής των νέων γυναικών και κοριτσιών στην περιοχή σας; Πώς πιστεύετε ότι τα νεαρά κορίτσια και οι γυναίκες θα μπορούσαν να γίνουν πιο ενεργά;